

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 899102/4

בבית הדין הרבני האזורי טבריה

לפני כבוד הדיינים:

הרב חיים בזק – אב"ד, הרב שלמה שושן, הרב ינון בוארון

התובע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד רפי שדמי ועו"ד אברהם אינדורסקי)

נגד

הנתבעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד ג'רמי שטרן ועו"ד ציפי פיק)

הנדון: חלוקת רכוש – כריכה

פסק דין

בהמשך להחלטה שניתנה ביום י"ג במרחשוון התשע"ז (14.11.2016), התקבלו תגובות מטעם שני הצדדים. ולהלן הכרעת בית הדין בנושאים העומדים על הפרק.

א. בנושא איזון המשאבים הכללי: התובע טען כי כל הנכסים שהיו ברשותו בשנות הנישואין, נרכשו על ידו לפני הנישואין. לטענתו, במהלך שנות החיים המשותפים הוא לא עבד ולא השתכר למחייתו מעבודה, אלא פרנס את משפחתו מנכסיו שצבר טרם הנישואין. משום כך הוא טוען שאין לאזן את הנכסים שברשותו, לרבות את בית המגורים שנבנה על מגרש במושבה [כ.]. ובו הוא מתגורר עד היום. הנתבעת טענה כי לפי החוק בטקסס, קיימת חזקה שכל הרכוש המוחזק על ידי אחד מבני הזוג הוא רכוש משותף. עוד טענה כי התובע עבד והשתכר בסכומים נאים בתקופת חייהם בטקסס לפני העלייה לארץ. לדבריה, הוא עצמו הודה על כך בפני בית המשפט בדיון שהתקיים בנושא המזונות, בו טען כי הוא פרש לגמלאות לפני כעשור. מאחר ונושא זה טרם מוצה, לא תינתן הכרעה בו, ואם הנתבעת תבקש לקבל חלק בנכסים נוספים, מלבד בית המגורים, שני הצדדים יתבקשו להציג את עמדותיהם ובית הדין יקבע את המשך ההליך.

ב. בנושא התכשיטים: הנתבעת טענה כי התכשיטים ניתנו לה במתנה ועל כן איננה מחויבת להשיבם לתובע. לטענת התובע לא היתה כאן מתנה אלא השקעה. התובע מיקד את תביעתו בהחזרת ארבעה יהלומים יקרים במיוחד וטען שהם שובצו בתכשיטים לצורך ביטוח. בית הדין מקבל עקרונית את עמדת התובע כפי שיובהר להלן. עם זאת, מאחר והוא לא תבע את החזרת יתר התכשיטים, האמור להלן מתייחס רק ליהלומים אלו. אמנם הנתבעת טענה כי היהלומים ניתנו לה כמתנה ולא נרכשו כהשקעה, אך כפי שיובהר, גם אם הם ניתנו כתכשיטים לנתבעת, עליה להחזירם. יחד עם זאת, אם לא יוכח שהתכשיטים נקנו מכסף שהיה של התובע לפני נישואיו, במקרה כזה, יהיה דינם של התכשיטים כדין כל רכוש שנרכש על ידי מי מהצדדים במהלך חיי הנישואין, שעל פי החוק הוא רכוש משותף. הואיל וגם התובע הודה שלפי החוק בטקסס חובת הראיה במקרה כזה היא על התובע, על כן חובת הראיה עליו ונושא זה יתברר בנפרד כאמור לעיל בסעיף א'.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לגבי בעל שקנה בגדים ותכשיטים לאשתו, נפסק בשו"ת הריב"ש סימן ש"א שאין דינם כמתנה גמורה, ובעת פירוד עליה להחזיר אותם או את תמורתם. להלן לשון התשובה:

"אבל החתן הנותן סבלונות תכשיטי כסף וזהב לכלה להתנאות בהן בין שנתנן בשעת נישואין בין קודם לכן בעודה ארוסה אין זה מתנה גמורה. ואף על פי ששולח ומכריז זה נותן החתן לכלה אין הכוונה למתנה גמורה. דהא קי"ל (בבא בתרא קמ"ו:) דבין מת הוא בין מתה היא ואפילו הדר ביה איהו מוהרי הדרי, ואפילו אכל שם סעודת חתן כל שאינם של מאכל ומשתה. והטעם הוא משום דלאו למתנה גמורה איכוון אלא להתנאות בהן בין בעודה בבית אביה בין אחר שתבוא לבית בעלה [...] ומעולם לא שמעתי מי שפקפק בדבר לומר שלא יהיו שמין תכשיטי זהב וכסף ואפילו בגרושה. ואפילו אותן החולקים על הרמב"ם ז"ל לומר דגרושה אין שמין בין בגדי חול בין בגדי שבת לא חלקו עליו בתכשיטי כסף וזהב, שהרי במתניתין דאחד המקדיש לא הזכירו אלא מיני מלבוש."

וכן נפסק בשולחן ערוך אבן העזר הלכות כתובות סימן צ"ט סעיף א':

"גרושה שגירשה בעלה מדעתו בלא טענה, אין שמין לה בגדי חול, אבל של רגל ושל שבת שמין לה."

סעיף זה עוסק באדם שגרש את אשתו מדעתו, ועושה הבחנה בין בגדי חול לבגדי שבת. במקרה שבפנינו, הנתבעת הודתה כי יצרה קשר אסור עם גבר זר לפני הגירושין, ובמצב כזה, גם בגדי חול שקנה לה אינם רכוש ועל כל פנים, לית מאן דפליג שתכשיטים שקנה לה מכספו נשארים ברשותה.

ועיין בפסק דין של בית הדין הרבני בחיפה תיק 951689/2, שניתן ביום י' בניסן התשע"ה (30.03.2015), ופורסם במרשתת באתרים משפטיים, שהאריכו בביאור החילוק בין שאר מתנות למתנת בגדים ותכשיטים, והעלו כי תכשיטים שניתנים לאישה, חוזרים לבעל במצב של גירושין באשמתה.

בהתאם לאמור, נושא התכשיטים יוכרע בהתאם להכרעה שתינתן בנושא איזון המשאבים הכללי. אם יוכח שהם נרכשו מרכוש שצבר התובע לפני הנישואין, הם יחזרו לו, ואם לא יוכח כך, האישה תחויב להחזיר לו את מחציתם.

ג. בית המגורים: שונה הדבר לגבי הדירה במושבה [כ.]. האמור לעיל נפסק לגבי תכשיטים ובגדים, אך לגבי מתנות שאינם פריטי לבוש אישי, נפסק בשולחן ערוך אבן העזר הלכות כתובות סימן צ"ט סעיף ב':

"הנותן מתנה לאשתו, אף על פי שהוא מגרשה מדעתו, זכתה במתנתה."

והגיה הרמ"א:

"נראה לי כאן טעות, אלא כך ראוי להיות – אף על פי שמגרשה שלא מדעתה, כגון שסרחה עליו, אפילו הכי מתנתו שלה."

עיינן בפתחי תשובה שם ס"ק ז' שכתב:

"ועיין בחתם סופר סימן קמ"א שכתב דבלבוש הוסיף אפילו מצא בה דבר ערוה נוטלת המתנות והדין עמו, דלעולם נימא השתא הוא דאיתרע ועד עתה היתה טובה וישרה ואיכא סברת הגאונים (הובא בחו"מ סק"ז דאטו מאן דיהיב מתנה לרחמיה ערבא בעי למישקל מיניה דרחים ליה לעולם) ואטו מאן דיהיב מתנה לפלוני צדיק ונעשה רשע יחזור מתנתו בשביל זה."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

דהיינו – גם אישה שנמצא בה דבר ערווה איננה מפסידה את המתנות שנתן לה בעלה.
והנה, לעניין הדירה במושבה [כ.], נקבע בהחלטה שניתנה ביום ט"ו בשבט התשע"ו (25.01.2016):

"מאחר והסכם זיכרון הדברים היה הסכם מחייב, ולאחריו לא יכול אחד מהצדדים לחזור בו מהעסקה, על כן מיד עם חתימת הסכם זה, הנכס במלואו נמכר לתובע בלבד."

אך עוד נקבע שם כי:

"למרות האמור, אם יתברר שבעת החתימה על ההסכם השני, שני הצדדים ביקשו להיות שותפים שווים בנכס, וקיימת אסמכתא ראויה לכוונת השיתוף לקראת החתימה על ההסכם השני ובעת החתימה, הנכס יקבל מעמד של נכס המצוי בשותפות שווה בין הצדדים."

כפי שיובהר להלן, הנתבעת הוכיחה כי התובע התכוון להקנות לה במתנה חלק בנכס ולעניין זה, המתנה איננה חוזרת, למרות הרקע לגירושין.

דחיית התנגדות התובע לתוקף כוונת השיתוף

כאמור, בסיום ההחלטה שניתנה ביום ט"ו בשבט התשע"ו (25.01.2016), נקבע כי:

"למרות האמור, אם יתברר שבעת החתימה על ההסכם השני, שני הצדדים ביקשו להיות שותפים שווים בנכס, וקיימת אסמכתא ראויה לכוונת השיתוף לקראת החתימה על ההסכם השני ובעת החתימה, הנכס יקבל מעמד של נכס המצוי בשותפות שווה בין הצדדים."

התובע ביקש לשנות קביעה זו וטען כי לפי החוק בטקסס, אין להתחשב בכוונת שיתוף. טענה זו איננה מתקבלת וכפי שכבר נכתב בהחלטה שניתנה ביום י"ג במרחשוון התשע"ז (14.11.2016):

"אין ספק, שאם יוכח כי התובע התכוון לרכוש את הבית עבור שני הצדדים, הוא הפך בכך להיות רכוש משותף וחלקה של הנתבעת בבית נחשב מתנה גמורה, גם אם נרכש מכספו. לא נטען ובוודאי לא הוכח, כי לפי החוק בטקסס אין אפשרות של נתינת מתנות בין בני זוג."

בבקשה שהגיש לאחר שניתנה ההחלטה הנ"ל, מודה התובע כי קיימת אפשרות למתנה בין בני זוג, אך טוען כי לפי החוק בטקסס, מתנה כזאת טעונה הסכם בכתב להמרת רכוש נפרד לרכוש משותף, והסכם כזה, חייב לציין במפורש כי הנכס מוסב לרכוש משותף של שני בני הזוג. תנאי נוסף בחוק הטקסני קובע כי "ההעברה בלבד של הרכוש הנפרד של בן זוג על שמו של בן הזוג האחר, או על שמם של שני בני הזוג, אינה מהווה עילה מספקת על מנת להמיר את הנכס לנכס משותף וכו'" (לפי התרגום המצורף לבקשת התובע). לדבריו, תנאים אלו לא התקיימו במקרה שלפנינו ועל כן הבית במושבה [כ.] שייך לו.

לאחר עיון בבקשה, בית הדין דוחה את טענת הבעל. בנדון שלנו אין מדובר בהמרה של נכס אלא ברכישה של נכס קרקע חדש ובניית בית עבור שני בני הזוג. לא על כגון זה מדבר החוק של מדינת טקסס, אלא על המרת נכס קיים ששייך לבן הזוג. כאשר שני בני הזוג רוכשים נכס חדש, אין הדבר נחשב כהמרה של נכס פרטי. גם אם הכספים שהשקיע התובע ברכישה היו כספים שצבר לפני הנישואין, אין צורך בעריכת הסכם להמרת רכוש, ודי בכך שהכספים הועברו למוכר

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ולקבלנים הבונים למטרה של בנית בית משותף. אין ספק שהמחוקק הטקסני לא התכוון לומר שבמצב שבו אדם רוכש נכס עבור אשתו, עליו לערוך הסכם בכתב שקובע המרת הכספים. אך גם אם יש ספק בדבר, עדיין ההלכה הפשוטה היא שכאשר יש ספק בתקנה, מעמידים את הדין על עיקר ההלכה, כפי שהיא ללא התקנה.

אמנם בפסק הדין נכתב שזיכרון הדברים ותשלום דמי הקדימה נחשבים כקניין גמור של כל הנכס לתובע, ואם כן, לפי החוק בטקסס העברתו טעונה הסכם בכתב, אך לאחר עיון בנוסח זיכרון הדברים, עולה כי לא היתה בו העברת בעלות, אלא התחייבות להעברת בעלות, ועל כך נעשה קניין הכסף. העברת התחייבות איננה המרת נכס, ועל כן איננה מחייבת את התנאים הנ"ל לפי החוק הטקסני.

ועוד, גם אם נאמר שלפי דין תורה הקניין היה קנין גמור, בוודאי שלפי החוק האזרחי, אין תשלום דמי קדימה מהווה קניין גמור והוא הדין לגבי זיכרון דברים, בפרט במקרה זה, שבו זיכרון הדברים איננו מדבר על מכירה, אלא על התחייבות למכירה, כפי שהדבר נעשה ברוב החוזים בימינו, וכפי שנעשה גם בנדון דידן. להשלמת הקניין, יש צורך להשלים את התשלומים העיקריים ורק מסירת החזקה, או רישום הנכס בטאבו, גומרים את הקניין מבחינת החוק האזרחי. גם משום כך, אין צורך בקיום התנאים להמרת נכס.

זאת ועוד – בדיון שהתקיים, ובכתבי הטענות שהגישה הנתבעת, הוצגה בפנינו ראייה כי תשלום דמי הקדימה נעשה מתוך החשבון המשותף. בכך נשמט אחד היסודות לקביעה שהמגרש נרכש עבור התובע לבדו, על ידי זיכרון הדברים שנחתם על שמו בלבד. התובע מודה כי הסכום הועבר מתוך החשבון השוטף, אך טוען כי יתרת התשלום עבור המגרש, נעשתה מחשבון שלו. טענה זו אינה משנה את העובדה שבעת חתימת זיכרון הדברים, התשלום הועבר מכסף משותף, ובכך יש מקום לומר שגם כוונת הרכישה, למרות רישום שמו של התובע בלבד, נעשתה עבור שניהם. הנתבעת לא היתה נוכחת ולכן לא ניתן היתה לרשום את זיכרון הדברים גם על שמה. נשאר שאלה זו בצריך עיון ולא ניכנס לדון שוב במעמדו של זיכרון הדברים, מאחר וכפי שנוכח להלן, כל מהלך הרכישה והבניה נעשה מתוך כוונה ברורה שהנכס מיועד עבור שני בני הזוג, ועל כן, ברור שהתובע התכוון לשתף את הנתבעת במחצית מהזכויות על הבית, גם אם נאמר שבעת החתימה על זיכרון הדברים, הקניין שלו במגרש נעשה עבור עצמו.

כוונת השיתוף בנכס

לאור האמור, עלינו לבדוק האם היתה כוונת שיתוף והאם נעשה מעשה קניין תקף לפי ההלכה. לעניין הכוונה, מקבל בית הדין את עמדת האישה כי התובע התכוון לשתף אותה כרוכשת של הנכס. הדבר מוכח מתוך כמה וכמה אומדנות ברורות.

א. ראשית, הרישום שנעשה על שמה בדיווח לרשויות המס הוא רישום בלתי הפיך. משום כך, לא ניתן לקבל את דברי התובע כי הרישום נעשה למטרות מיסוי בלבד. אילו כך היה והתובע היה מעונין שהנכס ישאר רכושו הבלעדי, היה עליו לערוך הסכם בכתב על כך עם הנתבעת כדי למנוע כל ספק בעתיד. בימינו חזקת השיתוף מקובלת וידועה לכל, ואדם שרושם נכס על שם בן זוגו למטרות מיסוי, ומעונין שלא יהיה בכך שיתוף, איננו יכול להשאיר את רצונו בתוך מחשבות ליבו, ואף לא בדברים שבעל פה. משום כך, מסתבר שהכוונה שלו היתה לרשום בעלות על שם שניהם.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב. קיימים רישומים בניירות שונים שהציגה התובעת, שבהם היא מופיעה כשותפה בנכס. התובע ידע על כך ולא התנגד ובכך הוכיח שכוונתו היתה לרכוש את הבית עבור שניהם.

ג. המעורבות שלה בתכנון ובבניה איננה מעורבות של אדם שבא לגור בנכס לא לו כאורח, אלא כבעל בית. התובע לא מיחה בידה ואף איפשר לה זאת ללא עוררין.

ד. הוצג בפנינו מסמך המעיד על כך שהתשלום הראשון בסך 10,000 דולר נעשה מהחשבון המשותף. התובע טען כי הוא היה זה ששלט למעשה בכל החשבונות והתשלום בוצע מהחשבון המשותף בשל אילוץ ודוחק הזמן, אך הוא למעשה התכוון לרכוש את הנכס עבור עצמו בלבד. טענה זו, איננה מתקבלת על הדעת, אדרבה, מסתבר יותר שדווקא הרישום על שמו נעשה מסיבה טכנית של אי נוכחות האישה בארץ באותה תקופה.

(נציין כי כפי שכבר ציינו לעיל, המסמך החדש מעורר לכאורה צורך לדיון חוזר, גם לגבי מה שנפסק כבר ביום ט"ו בשבט התשע"ו (25.01.2016):

"מאחר והסכם זיכרון הדברים היה הסכם מחייב, ולאחריו לא יכול אחד מהצדדים לחזור בו מהעסקה, על כן מיד עם חתימת הסכם זה, הנכס במלואו נמכר לתובע בלבד."

לכאורה, לאור המסמך החדש שהוצג, יש מקום לשנות קביעה זו, ולקבוע כי כאשר התובע חתם על זיכרון הדברים, הוא התכוון לרכישת הנכס עבור שניהם, וממילא לכתחילה הוא נרכש כרכוש משותף. אך כאמור לעיל, עדיין הדבר צ"ע ואכמ"ל).

ה. העובדה שחלק ממימון הבניה נעשה מנכס משותף בארה"ב שנמכר, מוכיחה על כוונה לשתפה גם בדירה הנוכחית. אמנם התובע טען שרישום הנכס בטקסס כמשותף, נעשה לשם מטרות מיסוי, אך גם אם כך היה, סוף סוף, הרישום מהווה מתנה ומביע הסכמה לבעלות. גם אם המטרה לא היתה מרוב אהבת האישה אלא מ"שנאת" רשויות המס, עדיין, כדי להימנע מתשלום המס, הרי לשם כך הוא הקנה בפועל לאשתו חלק בבית.

ו. העובדה שרשם את הבית בטקסס על שמה, נותנת אינדיקציה נוספת על התנהלות הכלכלית של בני הזוג כשהבעל משתף את אשתו בבית המגורים בארה"ב, סביר שגם כך היתה כוונתו לגבי בית המגורים בארץ ושאלו הנישואין לא היו עולים על שרטון, הוא היה משלים את הרישום על שם האישה. ואף על פי שאין כאן ראיה מוכרחת, אך הדבר מצטרף לראיות האחרות וצירוף של כל האמור לעיל מצביע בבירור על כך שהתובע התכוון מלכתחילה לרכוש את הנכס גם עבור האישה.

אמנם, התובע צירף מסמכים שונים שבהם מופיע שמו בלבד כבעל הנכס, אולם אין במסמכים האלה כדי לסתור את שהוכחנו לעיל כי הרכישה של הנכס נעשתה בעבור שני בני הזוג וזאת מכמה סיבות:

א. כאשר התובע רשם את שמו במסמכים מסוימים כבעליו היחיד של הנכס, אין כאן הוכחה לכך שלא התכוון לשתף את הנתבעת. אי הרישום, איננו מהווה ראיה, מכיוון שגם כשיש כוונת שיתוף, לעתים מזומנות נרשם שם של אחד מבני הזוג בלבד מטעמי נוחיות, כאשר בן הזוג השני איננו נוכח ויש טרחה להביאו למעמד הרישום, מה שאין כן רישום על שם שניהם, מהווה בוודאי ראיה לכוונת שיתוף.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב. ועוד – מכיוון שכל המסמכים בהם נרשם שמו כבעלים יחיד לא נעשה על ידי האישה, אין בהם הוכחה להסכמתה לכך, מה שאין כן לגבי המסמכים שבהם התובע רשם את שם הנתבעת, שהיתה אז אשתו, כשותפה – אלו מהווים ראיה לכוונתו.

ג. כמו כן, כל המסמכים שהציג התובע, אינם מחייבים רישום הנכס על שמו בלבד ובכל מקרה, אם הוא רוצה בכך, תמיד הוא יוכל להוסיף את שם האישה לפי הוראתו. מה שלא ניתן לומר לגבי הדיווח על העסקה שהועבר לרשויות המס – מסמך זה מחייב רישום תואם של הבעלות, ולאחר הגשתו, לא ניתן לשנות את שם הרוכש ללא הסכמת שני בני הזוג.

מעשה קניין הלכתי

אך עדיין לפי ההלכה לא די בכוונה להקנות, ויש צורך גם במעשה קניין שיבטא את הביצוע של הכוונה.

וכך נאמר בשולחן ערוך חושן משפט – סימן קפ"ט ס"א :

"אין המקח נגמר בדברים. שהאומר לחברו היאך אתה נותן לי חפץ זה, ואמר ליה, בכך וכך, ונתרצו שניהם ופסקו הדמים, יכולים לחזור שניהם, אפילו היה הדבר בפני עדים ואמרו להם הווי עלינו עדים שמכר זה ושלקח זה, הרי זה אינו כלום עד שייגמור המקח. כל דבר ודבר כראוי לו, קרקע לפי קניינו, ובעלי חיים לפי קנינם, ומטלטלים לפי קנינם. ולאחר שנגמר המקח, כל אחד לפי קניינו, אין שום אחד מהם יכול לחזור בו, אפילו לא היו עדים בדבר."

לעניין זה, ניתן לומר כי החתימה על ההסכם האחרון שבו נרשמו שני הצדדים כרוכשים, מהווה קניין. שהרי הקניין בזיכרון הדברים היה רק קניין על התחייבות של המוכרים למכור, וכאשר נחתם ההסכם השני, הועברה ההתחייבות, בהסכמת התובע, להיות התחייבות כלפי שני הצדדים. ואף שבעת חתימת זיכרון הדברים ההתחייבות היתה כלפי התובע לבדו, לאור הסכמתו לשינוי ההתחייבות, מעשה החתימה על ההסכם השני, יכול להוות קניין חילופי לזה שהיה תקף עד אז. כאשר התובע הסכים לשינוי ההתחייבות, הוא מחל בכך על התחייבות למכור לו את כל המגרש, והסכים שהמוכר יתחייב במקום זאת למכור את המגרש לשני בני הזוג כשותפים. ולאחר שהמוכר אכן התחייב בהסכם השני כלפי שניהם יחד, יש בכך מעשה קניין גמור.

(במאמר מוסגר נוסף עוד – על פי הצד שהוזכר לעיל כי רכישת הנכס על ידי התובע, בעת חתימת זיכרון הדברים, נעשתה מלכתחילה עבור שניהם, ממילא, גם מעשה הקניין שעשה בכך התובע, נעשה עבור שניהם ודי בכך לקבוע את הבעלות של הנתבעת על מחצית המגרש. אך כאמור לעיל, נקודה זו השארנוה בצריך עיון).

ומאחר שקבענו כי המגרש היה רכוש משותף, ממילא יוצא שגם דין מחצית ההשקעות שהשקיע התובע מכספו לצורך בניית הבית על מגרש זה, כדין המוציא הוצאות על נכסי אשתו. דין הוצאות אלו נפסק בשולחן ערוך אבן העזר הלכות כתובות סימן פ"ח סעיף ז':

"הוציא הוצאות על נכסי מלוג של אשתו וגרשה, בין שהוציא מעט ואכל פירות הרבה, בין שהוציא הרבה ואכל פירות מעט, אפילו אכל גרוגרות אחת דרך כבוד, כדרך איש בביתו, או שאכל דינר אפילו שלא דרך כבוד, ואפילו לא לקח בפירות ממה שהוציא אלא חבילה אחת של זמורות, מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל."

בנוסף, לכל האמור, עצם כניסת הצדדים להתגורר בדירה לאחר שנבנתה, מהווה קניין חזקה במגרש ובבית הבנוי עליו, להעברת מחצית מהבית לנתבעת. משום כך, גם אם לפי ההלכה, עד

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

למועד כניסתם לדירה היא היתה רכוש הבעל, מרגע שהאישה נכנסה לגור בבית, נעשה בכך קניין חזקה מחייב מבחינה הלכתית.

כל האמור לעיל, תקף גם אם יוכח שהכספים שהושקעו בבית היו כולם ממקורות של התובע לפני הנישואין. אם לא יוכח כך, הבית הוא רכוש משותף על פי חוק יחסי ממון בין בני זוג ומכיוון שנעשה קניין שבו התובע התחייב לאשתו לשעבר את כל הזכויות המגיעות לה על פי החוק, אין צורך לכל הדיון דלעיל כדי לקבוע זאת.

החזקה בדירה

נציין עוד, כי בניגוד לאמור בדעת המיעוט, איש מהצדדים איננו מוחזק בדירה יותר מחברו. גם אם המימון לרכישת הדירה בא מכספו של התובע, אין הדבר מקנה לו מוחזקות בנכס הנוכחי. מבחינת הרישום, כאמור לעיל אין רישום מחייב על שם מי מהם, ועל כן בכך אין לתובע מוחזקות. אמנם זיכרון הדברים מופיע על שם התובע, אך בדיווח לרשויות המס, מופיע שם שניהם כבעלים, על סמך החוזה האחרון.

מבחינת המגורים בפועל – שניהם גרו בבית יחד עד למועד גירושין, והמשך המגורים של התובע לאחר הגירושין הוא בתמורה לתשלום שכר דירה לנתבעת עבור מחצית הדירה, ונעשה על פי אישור בית הדין, בלא לפגוע בזכויותיה המגיעות לה בבית. משום כך, אין הוא מוחזק כעת בבית יותר ממנה. אמנם אם נאמר שהבית היה קנוי לתובע בעת חתימת זיכרון הדברים, יש לו בכך חזקת מרא קמא, אך כאמור לעיל, קבענו כי מחצית הזכויות בבית הועברו לנתבעת, לכל המאוחר בעת כניסתה להתגורר בו.

הקביעה לעניין הבעלות על הבית ניתנת ברוב דעות.

הרב שלמה שושן

הרב חיים בזק – אב"ד

דעת המיעוט

לדעתי אם יוכח כדברי הבעל שמימון רכישת הבית נעשה מכספו הפרטי קרי ממון שצבר קודם נישואיהן הרי שהבעל חשיב 'מוחזק' מבחינה הלכתית ואין לאישה חלק בדירה.

מאחר ויש כמה ספיקות ומחלוקות הן ביחס לבעל כנותן מתנה ומזכה לאחר והן ביחס לאישה כזוכה ומקבלת, הרי שמצי הבעל לומר קים לי וחשיב מוחזק בכך עד שיוכח אחרת, דקיימא לן בכל מקום 'המוציא מחבירו עליו הראיה'. לאחר אריכות הדברים דלעיל אכתוב בקצרה ראשי פרקים שיש לדון בהם, שמביאים למסקנה זו.

א. קרקע נקנית בכסף בשטר ובחזקה ובקניין סודר. כן איתא בגמרא קידושין (כו.) ובשולחן ערוך חושן משפט סימן ק"צ סעיף א'. ופשוט האידנא מנהג העולם שבכסף לבד אינו קונה ושרישום בטאבו יש אומרים שהוא הקובע ועושים הערת אזהרה כאשר ישנו חוב סתם או משכנתא על הדירה, עד הרישום הסופי על שם הקונה, הואיל ותליא מילתא בגמירות דעת, ובגמירות דעת הא אמרינן בבבא בתרא (נד:) ונפסק ברמב"ם (הלכות זכיה ומתנה פרק א' הלכה י"ד) ובשולחן ערוך (סימן קצ"ד סעיף ב') "אבל הקרקע אינו קונה אותו מישראל ואינו מקנה אותו לישראל אלא בשטר", והתם בגוי מיירי, מכל מקום אמרינן התם ומלכא אמר דלא לקני ארעא אלא באיגרתא ודינא דמלכותא דינא, וגם האידנא גמירות הדעת אינה אלא בדרך של כסף ובשטר דהיינו רישום סופי במנהל המקרקעין שבא לאחר מתן הכסף, אם כן למאן דאמר שלא

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

קונים לגמרי עד לאחר רישום בטאבו עדיין לא זכו בדירה לא האיש ולא האישה, ועוד בטרם הספיק הבעל לרשום את הדירה בטאבו על שמו או על שמם גילה שאשתו בוגדת בו עם גבר זר בתוך ביתו, וגם אם נאמר שברור שרצונו של הבעל היה לתת לה מחצית הבית במתנה, עדיין אין כאן "מתנה" אלא רק "רצון לתת מתנה" שאינו כלום. אולם איכא דפליגי דאין הדבר תלוי בטאבו, והכי נמי מסתברא, דמאחר ושולמו כל התשלומים והצדדים מתגוררים שנים בנכס, ואין מי שיטען אחרת על הדירה הרי שלמעשה לכאורה הקנין נגמר. (האף שיתכן שהמוכר או יורשיו יערימו קשיים ויגרמו לדיונים ארוכים בטענות ותביעות צדדיות מלהעביר את הרישום על שם הרוכש כל זמן שהדירה על שמו, דחשיב כמוחזק והאיךדך כלא בטוח במוחזקותו, מכל מקום מסתבר שהמקח נגמר) מכל מקום מידי מחלוקת לא יצאנו. הובאו השיטות בהרחבה בהחלטה קודמת מיום ט"ו שבט תשע"ו (25.01.16) (החלטה שנתנה על ידי הרכב ביה"ד הקודם) ואין צריך לחזור על הדברים כאן.

ג. יש לדון על פי דברי הרמב"ם שבסמוך בבעל הרושם שם אשתו בנכס ברישומים רשמיים כגון בטאבו אי הוי מתנה. ומשום הכי אם חתומה בחוזה הקניה אך עדיין לא נעשה רישום בטאבו אבל זה עתיד לבא בעקבות חתימתה בחוזה הקניה הרי תהיה כרוכשת וזוכה ממילא במחצית הדירה. שהרי באר ופרט הרמב"ם כיצד יש להימנע מחשש מתנה טמירתא, ושצריך שתהיה גלויה ומפורסמת וכו' וצריך שדעת הנותן תהיה ברורה. וראה ביאור ותוספת שכתב בלחם משנה שם בחילוק בין מתנת מטלטלין דשיטת הרמב"ם דמהני תפיסת המקבל ואילו במתנת קרקע לא מהני תפיסת המקבל. ברמב"ם הלכות זכיה ומתנה פרק ה' כתב וזה לשונו:

"כבר ביארנו שהמוסר מודעה ואחר כך נתן, המתנה בטילה אף על פי שאין זה אונוס, שאין הולכין במתנה אלא אחר דעת הנותן, הואיל וגילה דעתו שאינו רוצה בה מתנתו בטילה, לפיכך מי שהיו הדברים מוכיחין שאין דעתו ליתן מתנה זו, אפילו שנתנה מתנה גלויה ונמצאת שנתנה מקודם מתנה מסותרת הרי שתי המתנות בטלות, הראשונה – מפני שהיא מסותרת, והשנייה – מפני שהדבר מוכיח שאינו רוצה והרי קדמה זו המתנה שנמצאה כמו מודעה לה."

ובנידונינו יש לדון אם מה שלא צרף את האישה בזיכרון הדברים שהוא החוזה הראשוני, הוא גילוי דעת הנותן שאין כוונה גמורה ליתן ואם כן גם מה שבא לאחר מכן שנרשמה כרוכשת הדירה אינו מהווה ראיה, וכפי שכתב הרמב"ם הואיל וקדמה הודעה וגילוי דעת. ועוד, שניתן מלבד זה גם כן הסבר למה בחוזה השני כן נרשמה האישה, כדי לנצל אי אילו זכויות של אזרח חוץ עולה חדש. וראה עוד מה שכתב הרמב"ם שם וזה לשונו:

"מעשה באחד שרצה לישא אישה אמרה לו איני נשאת לך עד שתכתוב לי כל נכסיך, שמע בנו הגדול וצווח על שמניחו ריקן, אמר לעדים לכו והחבאו וכתבו לו כל נכסי במתנה, ואחר כך כתב לה כל נכסיו ונשאה, ובא מעשה לפני חכמים ואמרו הבן לא קנה והאישה לא קנתה, שהרי לא ברצונו כתב לה וכאנוס בדבר הוא, שהרי גילה דעתו במתנה הראשונה אף על פי שהיא בטילה מפני שהיא מסותרת, וכן כל כיוצא בעניינים אלו."

ומדכתב וכן כל כיו"ב בעניינים אלו הרי שיש מקום לשקול את כוונת הנותן בנידונינו גם כן.

ג. ועוד שגם אם נרשמה האישה מתחילה בב' החוזים או אם לא היו ב' חוזים רק חוזה אחד עדיין יש לדון בכוונת הנותן. משום הכי בחתימה לשם כבוד, או לשם שלום בית ואו שהיא חתימה לשם המנעות ממצבי משבר או סכסוך, ולמנוע טענות מסוג עיניך נתת באחרת. בכבא קמא קב: הכותב קרקע על שם ריש גלותא עיין רשב"א סי' תקנ"ז בכותב קרקע על שם אשתו

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שבנושאת ונותנת בתוך הבית הכל שלו, ובשולחן ערוך (חו"מ סימן ס' סעיף ט) ראובן הלווה מנה ללוי, ובשעת הלוואה אמר ללוי שיכתבו השטר על שם שמעון, אך שיתנו השטר ליד ראובן, וכשתבע ראובן מלוי בזמנו, טוען לאו בעל דברים דידי את, הדין עם ראובן. בטור (סעיף י"ח) הוסיף אם עשה עניינו בסתם, ושמעון מערער ואמר אף על פי שלא היה ממון שלי מכל מקום זכיתי בו, מאחר שעשית קנין על שמי וצוויית לעדים לכתוב שטר על שמי, אין ממש בדבריו, הואיל ואמר לעדים שיתנו השטר לידו ולא ליד שמעון גילה בדעתו שהוא שלו, ועל דרך אמנה כותב על שם שמעון. יש לדון עוד אם דמי הכא למה שכתב בערוך השולחן (חו"מ סימן סב אות ו') וזה לשונו:

בזמנינו אין שום ראייה מה שנכתבו קרקעות על שם האישה ואפילו נתקיים בערכאות מפני שהרבה עושין כן מפני טעמים שיש להם ואין כוונתן להקנות להן.

ואף כאן הבעל נותן טעם מדוע בחוזה א' לא כתב שמה ובחוזה ב' כן כתב שמה של האישה.

ד. יש לדון בפן אחר של מה נתן ומה קיבלה ומה אין לה בלא מתנה זו, ומה יש לה מחמת מתנה זו ולדון בטעם הדין המובא בגמ' בבא בתרא (קמז:): אמר רב נחמן שכיב מרע שאמר ידור פלוני בבית זה לא אמר ולא כלום ובשולחן ערוך (חושן משפט סימן רנ"ג סעיף כ"א) שכיב מרע שאמר ידור פלוני בבית זה, יאכל פלוני פירות דקל זה, לא אמר כלום, שלא הקנה להם דבר שיש בו ממש, שהדירה והאכילה וכיוצא בהם הרי הם כדיבור וכשינה שאין נקנים.

ה. ובהתאם לכך לדון אם בנידון דידן הוי מתנה על תנאי או על דעת שתהא לפניו ולא למשקל ומיפק. ואם במתנה מעין זו הוי דברים שבלב דקי"ל 'בסתם' דאינם דברים. או דלמא הוי כדברים שבליבו ובלב כל אדם דהוי דברים.

ו. לדון אם אישה שאסרה עצמה על בעלה בכך שזינתה, דין מורדת יש לה או דין סרחה.

ז. האם סרחה שאמרו שאינה מחזרת מתנותיה מיירי באסרה את עצמה עליו או דלמא סרחה כנגדו בהתנהגותה ובדעותיה כלפיו אולם אינה מורדת לא מתשמיש ולא ממלאכה וכו'. דהכי איתא במשנה במסכת כתובות (ק:): 'השניה וכו' אין לה כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות' פרש"י שניה. לעריות שהן מדברי סופרים. לא בלאות. שחקי בגדים שהביאה האישה לבעלה בשומא ולבשן הבעל אינו מחזירן לה ביציאתה. ובגמרא שם דף קא.: תניא והיוצאת משום שם רע נוטלת מה שלפניה ויוצאה. מסייע ליה לרב הונא דאמר רב הונא זינתה לא הפסידה בלאותיה קיימין. תני תנא קמיה דרב נחמן זינתה הפסידה בלאותיה קיימין אמר ליה אם היא זינתה כליה מי זנאי? אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן זו דברי רבי מנחם סתימתאה אבל חכמים אומרים זינתה לא הפסידה בלאותיה קיימין. ע"כ. ודוק בהאי לישנא דגמרא דכל הסוגיא מיירי בבלאותיה אך לא במתנותיו ובלאותיו, דבאלו יש לומר אדעתא למשקל ולמיפק לא יהיב לה. ובשו"ע בהלכות מורדת כתב שמחזירה כל המתנות שנתן לה, עיין סימן עז סעיף ג'. אולם בסימן צ"ט סעיף א' כתב גרושה שגרשה בעלה מדעתו בלא טענה אין שמין לה בגדי חול אבל של רגל ושל שבת שמין לה. ובסעיף ב' כתב הנותן מתנה לאשתו אף על פי שהוא מגרשה מדעתו זכתה במתנתה. וכתב על זה הרמ"א נראה לי כאן טעות, אלא כך ראוי להיות, 'אף על פי שמגרשה שלא מדעתה כגון שסרחה עליו אפילו הכי מתנתו שלה'. ובדין זה מצאנו מחלוקת באחרונים שיש שהבינו שאפילו זינתה תחתיו לא הפסידה מתנותיה, ומאן נינהו – הלבוש, והסכים עימו החתם סופר. אולם יעויין במה שכתב א"א מו"ר שליט"א בשו"ת שערי ציון ח"ב סימן י"ז שם מוכיח שדעת בעל העיטור שהוא בעל שמועה זו שהביא הרמ"א וכן דעת המגיד

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

משנה והחלקת מחוקק והבית שמואל ועוד פוסקים שזינתה הפסידה מתנותיה. והוסיף שם באריכות גדולה להוכיח שלא עלתה על דעתם שסרחה היינו זינתה אלא כגון דמקשטא ליה תכא ומסבא לאפה או כגון הנך דסוף פרט ט' דגיטין וכהאי גוונא והואיל והראשונים הללו מוכיח דסברי כן הכריע כדעת הראשונים והאחרונים הנ"ל ומעוד כמה טעמים שכתב שם. ובכאן הוא כל שכן וכל שכן ששייך האי טעמא דאדעתא למשקל ולמיפק לא יהיב לה שכן כאן ממש בסמיכות לרכישת הדירה עוד טרם הספיקו להשלים את הקניה לגמרי ולהעבירה ברישומים הרשמיים על שם, כבר נתגלתה זנותה וצריכה למיפק ורוצה גם כן למישקל, ושמא בכהאי גוונא גם הנך דפליגי יודו, דבסמוך ונרא'ה כזה לא אמרינן לקיים המתנה, דעד כאן לא אמרו לקיים המתנה אלא מכוח טענה שלא יעלה על הדעת לומר שנתן רק על הצד שיהיה 'לעולם' צדיק או 'לעולם אוהבו' (שהובא לעיל בדברי הדיינים לעיל בפתחי תשובה) אולם בזמן כזה קצר יש לומר דמודו שלא תצא עם מתנותיה.

ה. יש לציין שבכמה פד"ר פסקו לחלק בין אישה שנכשלה פעם בודדת באיסור אשת איש שלא הפסידה מתנותיה בכך, הואיל וסוף סוף אינה מורדת ובעלה ורוצה לשוב אליו עוד, לבין היכא שכמה פעמים זינתה ובכך נעשית מורדת ומדין מורדת היא מורדת הוא שהפסידה כתובתה. ואחרים חילקו עוד בפד"ר בין אם זינתה פעם אחת אבל הסיבה היא מחמת שמורדת בו, שאז מחזירה מתנותיה או שאף שזינתה פעמים רבות אם ידוע שאינה מורדת בבעלה מתשמיש וממלאכה אם כן לא חשיב מורדת אלא רשעית בלבד ולא הפסידה מתנותיה. בשו"ת שערי ציון שהבאתי לעיל לא סבירא ליה הנך חילוקים ולדעתו ולדעת הגר"מ אוחנונה בכל גוונא שזינתה מרצונה, גילתה שדעתה ורצונה למרוד לעולם, באין אפשרות לשוב עוד לשלום, והפסידה מתנותיה ומה אכפת לן אם ממשיכה ומוסיפה רשעה זו לחטוא ולשמש עמו, וכי משום כך תצא נשכרת עם מתנותיה? מתנות שנתנם על דעת ועל דברים שבליבו ובלב כל אדם שלא תיאסר ולא תזנה עליו כל שעשתה כן מרצון ולא באונס.

לאור הספיקות דלעיל: א'. האם כאן היה קנין המועיל שזכתה בו האישה. ב'. על הצד שזכתה האישה בברור במתנה הרי שיש ספק מחמת מחלוקת הפוסקים אם זינתה היא מורדת ומחזירה מתנותיה או שאינה מורדת ולא הפסידה מתנותיה וספק אם כדברי המחלקים בין זינתה עם מרידה או זינתה ללא מרידה. ג'. לפי מה שכתבתי לעיל אין לאישה 'חזקה' בדירה וספק אם תהיה לה בעתיד חזקה ואילו הבעל אין ספק שהוא מוחזק וודאי על כן אין להוציא מוודאי וליתן לספק. כל זאת עד שיוכח אחרת שהדירה נרכשה מכספי בני הזוג ולא מכספי הבעל לבדו טרם הנישואין וזאת נמי רק על פי חוק יחסי ממון ולא על פי ההלכה שמה שקנתה אישה קנה בעלה, וכל שכן שכאן לא מדובר במה שקנתה האישה, אלא מה שקנה הבעל שכן הממון ממנו נרכשה הדירה גם לדברי האישה הוא מממון שצבר הבעל לבדו ללא עזרת האישה בעסקיו אלא שלטענתה כל מה שצבר במשך שנות הנישואין על פי חוק מגיע לה מחציתו ומסתבר שגם הבעל יסכים לכך שיש לומר דאדעתא דהכי נישאו וכך נעשה עמו קניין לדונם על פי זה.

הרב ינון בוארון

הוחלט כדעת הרוב ועל כן הדירה במושבה [כ.] היא רכוש משותף.

ניתן לפרסם לאחר השמטת פרטים מזהים.

ניתן ביום י"ג בסיון התשע"ז (07/06/2017).

הרב ינון בוארון

הרב שלמה שושן

הרב חיים בזק – אב"ד